

Metodika výukového bloku (tematického celku) pro střední školy na téma prevence korupčního jednání

Autoři: Jiří Novotný, Jiří Římánek, Jan Korytář, Jana Drastichová, Michaela Hlavatá

Institut pro udržitelný rozvoj o. p. s.

Prosinec 2022

Dokument vznikl v rámci projektu „Rozšíření inscenační výukové metody jako prevence korupčního jednání do dalších škol a krajů“ za finanční podpory dotačního titulu „Prevence korupčního jednání II“ Ministerstva spravedlnosti ČR.

Obsah

1	Cíl výukového bloku	3
1.1	Důvody pro vytvoření výukového bloku.....	3
1.2	Obecné předpoklady korupčního jednání	4
1.3	Strategický koncept a struktura výukového bloku.....	5
1.4	Metody ověření	6
2	Vstupní test	6
3	Teoretická část	6
4	Příprava před inscenací	7
4.1	Úvod, představení tématu a cíle	7
4.2	Obecná pravidla.....	7
4.3	Úvod do hry – motivace a zaujetí studentů, pravidla hry, rozdělení rolí	7
5	Strukturovaná inscenace	10
6	Reflexe provedené inscenace, diskuse	11
7	Případové studie – příklady z praxe, hledání řešení, budování argumentů	12
8	Výstupní test, evaluace	13
9	Pomůcky	13
10	Vyhodnocení výukového bloku, evaluace	14
11	Archivace výstupů	14
Příloha č. 1	Intervaly úrovní znalostí a zkušeností na téma korupce pro hodnocení výsledků testů 15	
Příloha č. 2	Návrh rolí studentů v inscenaci	17
Příloha č. 3	Hodnotící dotazník	24

1 Cíl výukového bloku

1.1 Důvody pro vytvoření výukového bloku

Korupce je pro většinu studentů středních škol jen pojmem bez konkrétního obsahu. Sice ji vnímají jako něco nesprávného, neetického, ošklivého, ale nemají ji propojenou se svým vlastním životem. I tak středoškoláci uvádějí korupci jako jeden z hlavních problémů České republiky, jak dokládají průzkumy společnosti Člověk v tísni, uskutečněné v letech 2009, 2012, 2014, 2017 a zatím naposledy v září a říjnu 2020, kdy na dotazníkové šetření agentury Focus odpovědělo 1 200 respondentů z padesáti osmi středních škol v ČR. V letech 2009–2017 považovalo korupci za značný problém 37–47 % studentů, v roce 2020 toto číslo sice kleslo na 24 % (u studentů gymnázií na 29 %), i tak však zůstává mezi šesti největšími problémy (u studentů gymnázií mezi pěti největšími). 39 % gymnazistů (ale jen 13 % učňů) zároveň po škole požaduje rozvoj kritického myšlení. 36 % gymnazistů uvádí, že by je škola měla naučit vyjádřit svůj názor a schopnost orientovat se v dění ve společnosti. Tyto údaje svědčí o tom, že i sami studenti středních škol, zejména gymnázií, vyžadují, aby se školní výuka přiblížila reálnému životu a vybavila je kompetencemi pro aktivní zapojení do společenského života.

Průzkum dále dokládá, že primárním zdrojem informací o aktuálních společenských a politických tématech jsou pro studenty sociální sítě. Polovina studentů (51 %) deklarovala, že jde o nejčastější zdroj aktuálních společenských a politických témat, která je zajímají. Pro 81 % studentů (u gymnázií dokonce 86 %) jde o jeden z hlavních zdrojů. Autoři závěrečné zprávy z průzkumu k tomu uvádějí, že je třeba hledat cesty, jak tato témata do výuky zahrnovat. Zároveň je nutné posilovat mediální a informační vzdělávání: rozvíjet schopnosti studentů informace analyzovat, posuzovat jejich důvěryhodnost a relevantnost, rozlišovat ty, které jsou založeny na faktech, od těch manipulativních. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Národní ústav pro vzdělávání v roce 2013 vydaly Přehled zdrojů k problematice boje s korupcí pro učitele středních škol, od té doby však téma korupce nebylo na středních školách akcentováno. V Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia je tématu věnován jeden řádek. Ministerstvo spravedlnosti proto v souladu s veřejným zájmem zacílilo dotační titul „Prevence korupčního jednání II“ v letech 2021 i 2022 právě na vzdělávání studentů středních škol.

Mladí lidé bez životních zkušeností si většinou neuvědomují, že korupce způsobuje problémy i jim samým. Pod pojmem korupce si obvykle představí úplatky nebo zkorumpované politiky, případně to, že nějací podnikatelé (kmoři) vydělají na předražených zakázkách. Nedohlédnou, že klíčovým problémem je skutečnost, že zpronevěřené nebo zbytečně vynaložené veřejné peníze chybějí jinde, že korupce ubírá peníze z jiných priorit, jiných projektů, které mají přínos právě pro ně, například na větší podporu kvalitnějšího vzdělání či volnočasových aktivit.

Příčinou nedostatečného vhledu studentů do korupční problematiky jsou jednak jejich malé životní zkušenosti a dále to, že vyučující tomuto tématu nemohou věnovat dostatečnou pozornost, a to z různých důvodů, objektivních (velmi rozsáhlý vzdělávací obsah, nízký počet vyučovacích hodin věnovaných občanské výchově a občanskému a společenskovědnímu základu) i subjektivních (menší zájem studentů o tuto problematiku – i z pohledu přípravy na maturitu a vysokoškolské studium).

Studenti středních škol se ještě během svého studia stanou voliči. Nedokážou-li rozpoznat projevy korupčního jednání, natož jeho příčiny a důsledky, jsou méně kompetentními voliči a občany a mohou se rozhodnout pro volební subjekty, které nemají potřebný etický základ a které mohou inklinovat k extremistickým postojům. Škola má podporovat pluralitní a volnou diskusi o tom, co se u nás ve společnosti děje.

Naše organizace Institut pro udržitelný rozvoj o. p. s. realizovala inscenační výukovou metodu coby prevenci korupčního jednání v roce 2021 jako pilotní projekt, podpořený Ministerstvem spravedlnosti ČR, na gymnáziu v České Lípě. V roce 2022 tuto metodu aplikovala na seminářích na gymnáziích v Teplicích, Mělníku a Orlové, na odborných středních školách ochrany osob a majetku v Karviné, Ostravě a Zlíně a na obchodní akademii v Karviné. Při společné přípravě s pedagogy školy se potvrdilo, že výukový blok je přínosný pro gymnázia i pro odborné střední školy. Jako velmi vhodný pro realizaci inscenační metody se ukázal předmět základy společenských věd, a zejména společenskovědní seminář pro 3. ročník čtyřletého a 7. ročník osmiletého gymnázia.

Hlavním cílem pro vytvoření tohoto bloku tedy bylo umožnit studentům středních škol seznámit se zážitkovou formou s tématem korupce tak, aby došlo k uložení modelové situace do dlouhodobé paměti a tato situace, resp. pocity a informace s ní spojené byly k dispozici při jejich pozdější profesní kariéře i v běžném občanském životě. Studenti mají získat základní přehled o obsahu hlavních pojmů z této oblasti.

1.2 Obecné předpoklady korupčního jednání

Ke korupčnímu jednání dochází často tam, kde chybí dostatečná veřejná, profesionální a nezávislá kontrola. Pak může snadno nastat situace, kdy se prosadí řešení výhodné pouze pro jednu oficiální stranu smluvního vztahu, zatímco druhá strana, obvykle veřejná organizace a jí spravovaný rozpočet, na něm naopak trpí. Tím, kdo toto jednání umožní, je třetí strana – většinou vysoce postavený politik či úředník, který nehájí zájmy svého zaměstnavatele.

Na jedné straně tak může figurovat například firma, která dodává veřejné instituci služby za neadekvátně vysoké ceny v objemu, který je taktéž vysoký, a navíc objem služeb nikdo detailně nekontroluje, a zpětná vazba tak není možná. Tato firma v podstatě „jen prosazuje svůj ekonomický zájem“.

Na straně druhé pak je veřejná instituce, která nemá dobře nastavené kontrolní mechanismy, brání se poskytovat potřebné informace, nevyvíjí potřebnou součinnost a namísto aktivní spolupráce na zajištění maximálního přínosu/úspory pro vlastní rozpočet se pokouší snahu o nápravu blokovat.

Kdo by mohl být případnou třetí stranou v konkrétních korupčních případech? Obecně lze předpokládat, že taková osoba:

- a) má dostatečné pravomoci k uzavírání smluv a jejich dodatků nebo ovládá proces jejich přípravy a předkládání politickému vedení orgánu samosprávy nebo státní správy;
- b) dlouhodobě se pohybuje na odpovídající/jících pozicích v rámci orgánu samosprávy nebo státní správy;
- c) je inteligentní, organizačně zdatná, přesvědčivá a nemá strach;

d) její majetkové poměry či výdaje neodpovídají příjmům na pozici, na které působí.

Kdo pak ale hájí zájem veřejné instituce, resp. její rozpočet? Řadoví zastupitelé obcí, měst a krajů jsou většinou neuvolněni a na zevrubnější kontrolu většinou nemají časovou kapacitu. Uvolnění zastupitelé bývají často přetížení a časovou kapacitu nemají také. Kontrolní výbory až na vzácné výjimky kontrolují pouze formality nebo marginální věci, odbory kontroly se pak často zaměřují pouze nebo zejména na formální stránky hospodaření a účetnictví.

1.3 Strategický koncept a struktura výukového bloku

Základním strategickým konceptem, jak téma korupčního jednání začlenit do výukového procesu, je využívat aktivizační a interaktivní výukové metody v zájmu silnější motivace studentů k osvojení si vědomostí na dané téma.

Podněty a znalosti, které jsou spojeny s nějakou emocí, si lidský mozek zapamatuje mnohem účinněji a trvaleji. Různé výzkumy uvádějí, že si zapamatujeme 10 % z toho, co slyšíme, 15 % z toho, co vidíme, 20 % z toho, co vidíme i slyšíme, 40 % z toho, o čem mluvíme, 80 % z toho, co děláme a zažijeme, a 90 % z toho, co učíme druhé. Využití zážitkových metod ve výuce, které pracují s prožitkem situace, s uvědoměním si prožitku a s pojmenováním prožívaného, zvyšuje objem naučené látky, a především vnitřní motivaci studentů k osvojení si nových poznatků a vědomostí. Navíc přispívá k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji studentů i k jejich sebepoznání.

Místo frontální výuky byla zvolena inscenační metoda, která má šanci získat pozornost studentů, vtáhnout je do hry, a tím i do dané problematiky. Její podstatou je sociální učení žáků na modelových problémových situacích, simulacích nějaké události, v nichž se kombinuje hraní rolí s řešením problémů. S pomocí této metody studenti lépe chápou příčiny lidského jednání, učí se schopnosti vcítit se do druhého jedince, a to prostřednictvím vlastního jednání a prožívání. Získávají možnost vyzkoušet si na vlastní kůži, jaké to je ocitnout se v určité konkrétní situaci, a nacvičit si vhodné jednání či řešení této situace.

Konkrétně využíváme **metodu strukturované inscenace**, v níž jsou promyšleny a popsány role všech protagonistů.

V kompletní podobě se výukový blok skládá z šesti částí:

1. Test vstupních znalostí a zkušeností (20 minut)
2. Teoretická část (25–45 minut)
3. Motivace, vzbuzení zájmu studentů – inscenační metoda – strukturovaná inscenace (65–90 minut, z toho úvod do hry a rozdělení rolí 15 minut)
4. Reflexe provedené inscenace, diskuse (25–45 minut)
5. Případové studie – příklady z praxe, hledání řešení, budování argumentů (25–45 minut)
6. Výstupní srovnávací test, evaluace (20 minut)

Jsme si však vědomi, že program předmětu základy společenských věd (jakož v podstatě obsah všech vzdělávacích předmětů na středních školách) je velmi obsáhlý a vyučující pravděpodobně nebude moci dané problematice věnovat tak rozsáhlou časovou dispozici a vyšší počet vyučovacích hodin.

V minimálním rozsahu tedy navrhujeme realizovat během dvou vyučovacích hodin (nebo během dvouhodiny společenskovedního semináře) alespoň 3. a 4. část bloku (strukturovaná inscenace, reflexe provedené inscenace, diskuse), ale z našich dosavadních zkušeností vyplynulo, že v tom případě je vhodné alespoň 5-10 minut v úvodu věnovat přiblížení základních pojmů a jejich navázání na zkušenosti studentů s tématem.

1.4 Metody ověření

Hlavními metodami ověření efektivity výukového bloku jsou: komparace vstupního a výstupního testu, dále hodnocení (bezprostřední zpětná vazba ústní i písemná) studentů samých, případně vyučujících.

2 Vstupní test

Žáci bez předchozí přípravy vyplní stručný test, testující jejich orientaci v předmětné problematice a porozumění základním pojmům. Časová náročnost testu je cca 20 minut.

Vstupní test umožní zjistit úroveň znalostí a zkušeností studentů na počátku realizace výukového bloku, co studenti vědí o korupci, jejich projevech, příčinách a důsledcích, zda se s ní již setkali nebo o ní slyšeli. V testu budou otázky otevřené, výběrové i výčtové a rovněž úkoly typu přiřazení dvojic pojem – definice. Otevřené otázky jsou důležité zejména pro zjištění zkušeností studentů s korupčním jednáním a představ studentů o základních pojmech.

Návrh možných intervalů úrovní znalostí a zkušeností na téma korupce pro hodnocení výsledků testů včetně slovní charakteristiky je v příloze č. 1. K dosažení nejvyšší 5. úrovně (výborná znalost) úmyslně navrhujeme širší interval 71–100 %; jednak proto, že pro studenty je obvykle obtížné přiblížit se 100% výsledku, jednak pro jejich vyšší motivaci k uchopování tématu. Vyučující si samozřejmě může vytvořit svůj vlastní systém hodnocení.

Po vyhodnocení vstupních testů může případně dojít k upravení (aktualizaci) teoretické části bloku reflektující míru kompetence studentů.

3 Teoretická část

Teoretická část předchází inscenaci. Klíčové pojmy z teoretické části jsou součástí inscenace a budou dále komunikovány v průběhu závěrečné diskuse. Probrání pojmů tak může přispět k angažované a efektivní diskusi mezi lektory a studenty po skončení rolové hry.

V této části doporučujeme seznámit studenty se správnými odpověďmi vstupního testu a tyto odpovědi podrobněji vysvětlit.

V optimální podobě by teoretická část měla zabrat 45 minut, tj. jednu samostatnou vyučovací hodinu, což by mj. umožnilo obsah hodiny více přizpůsobit míře kompetence studentů dle výsledků vstupního testu. Lze připravit i pracovní list k samostudiu a k přípravě na hru, navazující na vstupní orientační test a související s následnou inscenací. V minimální podobě lze teoretické části věnovat zbytek hodiny po vyplnění vstupních testů (tedy cca 25 minut). Pokud vyučující předpokládá, že studenti

problematiku již znají z předchozí výuky, nebo je většina studentů dle výsledků vstupního testu ve 4. a 5. intervalu úrovní znalostí a zkušeností, lze teoretickou část vynechat.

4 Příprava před inscenací

4.1 Úvod, představení tématu a cíle

Lektoři se osobně představí, celý tematický blok uvedou několika větami o sobě a o motivaci, která je vedla k výběru a rozpracování předmětné problematiky. Za zásadní považujeme prezentaci nezastupitelné role interdisciplinárních vazeb při výuce – historie, literatura, dále etika, sociologie, psychologie, sociální psychologie, ekonomie, matematika atp.), a to s nezastupitelným přesahem k eticky transparentnímu a čistému fungování standardní občanské společnosti.

Lektoři studentům sdělí, že tématem vyučovací dvouhodiny jsou korupční rizika při veřejných zakázkách. Společně tak navážou na test, který studenti v minulé hodině vyplňovali, a na teoretickou část. Zahrají si modelovou inscenaci, nazvanou „Koupíme si dobrou pizzu“.

Cílem je, aby si studenti uvědomili, co se při veřejných zakázkách může stát a že korupce má vliv i na jejich život coby občanů.

Jde tedy o použití metody motivační a aktivizační.

4.2 Obecná pravidla

Vedoucí lektor studentům představí pravidla pro společný čas – jak dlouho spolupráce potrvá, jak bude strukturována – zda bude přestávka, jak a kdy se mohou hlásit do diskuse s otázkami, připomínkami nebo poznámkami, pravidla týkající se jídla, pití, mobilů, vzdalování se z výuky. Navrhne postup pro ty, které hra nebude vůbec zajímat a bavit, protože i ti se paradoxně mohou stát výraznou veličinou v následujícím programu (např. neangažovaná část občanské společnosti).

Na závěr se zeptá, je-li model v této podobě přijatelný a jasný a zda nejsou k programu jakékoli dotazy.

Jedná se tedy o metodu expoziční a informačně-receptivní.

4.3 Úvod do hry – motivace a zaujetí studentů, pravidla hry, rozdělení rolí

Klíčovou částí bloku je studenty zaujmout a motivovat k angažovanému zapojení do inscenace (rolové hry). Neobejdeme se bez aktivního a organizačního přístupu alespoň části z nich. Motivujeme např. následujícími sděleními.

- Tématem semináře jsou korupční rizika při veřejných zakázkách. Navážeme jím na test, který jste nedávno vyplňovali. Uděláme to formou modelové inscenace, což by vás mohlo bavit. Nazvali jsme ji „Koupíme si dobrou pizzu“.
- Cílem je nezavalit vás pojmy, ale pomoci vám pochopit, proč je korupce problém a jak může ovlivnit i váš život. Můžete si vyzkoušet reálné situace, do kterých se dostávají občané, podnikatelé i politici.

- Představte si, že žijete v malém městečku, které řídí občany zvolení politici a ve kterém místní podnikatelé provozují své firmy. Za chvíli si rozdělíte role. Tři z vás budou politici, tři budou podnikatelé, jeden bude investigativní novinář, ostatní budou občané, ale i ti budou „zaškatulkováni“ (např. investigativní novinář, občan v sociální nouzi, daňový poradce, majitel hery, zástupce neziskové organizace, majitel fotbalového klubu, městský policista, daňový poradce, majitel reklamní agentury, pochybovač, hladovec, vegetarián atd.). A hlavně buďte aktivními občany, zajímejte se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chtějte si pochutnat na pizze na městských slavnostech.
- To, jak budete šikovní, bude mít vliv na vaši pomyslnou finanční situaci (kolik peněz některým z vás na konci hry zůstane či co za své peníze jiní získají).
- Čím aktivnější budete, tím více vás hra bude bavit.
- Co není zakázáno, je povoleno – vynalézavosti se meze nekladou.
- Řešíte situaci, při které jste angažováni všichni bez rozdílu, týká se všech občanů.

Jedná se o metodu řešení problému, problémového výkladu.

Komunikace obsahu a pravidel inscenace:

1. Hra je řízena, co se týče struktury, každá část má přibližně vymezený čas, ale určenou dobu lze modifikovat podle vývoje inscenace a aktivity studentů. Průběžný i celkový čas hlídá některý z přítomných lektorů či pedagog školy.
2. Zastupitelé (politici) rozhodnou, že za vybrané daně (od občanů i podnikatelů) hromadně (a tedy výhodněji) pro občany nakoupí občerstvení v podobě pizzy. Mohou vyhlásit výběrové řízení na dodávku jídla nebo pozvat podnikatele k jednání o možné dodávce, mohou vybrat jednoho dodavatele, nebo zakázku rozdělit mezi více dodavatelů. Mohou vybírat podle nejnižší ceny, podle kvality jídla, podle zkušeností a referencí podnikatelů, záleží na nich. O svých rozhodnutích mohou hlasovat, nebo dospět k určitému konsenzu, mohou uspořádat veřejné projednání a poradit se s ostatními občany, to záleží na politicích. Cílovým úkolem politiků je dodat občanům jídlo s přihlédnutím k jejich konkrétním potřebám a zaplatit dohodnutou cenu dodavatelům. Každý student dostane 150 „korun“. Pro zjednodušení však nebudeme používat skutečné peníze ani skutečné jídlo, ale atrapy.

- **Poznámky pro vyučující a lektory:**

- Lze realizovat i variantu, kdy studenti a podnikatelé mají do inscenace vkládat skutečné peníze. Skutečné peníze by přispěly k větší reálnosti inscenace, ale použití atrapy je prosto případných problémů (sociální otázka, hygiena, ...). Při realizaci doporučujeme toto rozhodnutí uskutečnit podle preference ředitele/ředitelky a učitelů konkrétní školy. Souvisí to rovněž s tím, kolik vyučovacích hodin (dvouhodin) mohou vyučující realizaci výukového bloku věnovat. Použití atrapy peněz logicky předznamenává, že i jídlo bude realizováno formou atrapy (předem nakoupených pomůcek, např. krabic na pizzu - lze zakoupit např. na <https://www.gastronom.cz/>), a půjde tak o modelovou inscenaci. V případě, že studenti vyberou skutečné peníze a „podnikatelé“ z jejich řad budou zajišťovat skutečné jídlo, inscenace se hodnověrně přiblíží reálnému světu, avšak bude potřebovat větší časový prostor, což při obsáhlém rámcovém programu vytváří další tlak na vyučující. Na druhou stranu použití atrapy dává velký prostor kreativitě studentů v rolích podnikatelů – mohou si vymýšlet, co vlastně nabízejí, přijít s různými variantami nabídky politikům i občanům.

- Pokud se škola rozhodne pro reálné jídlo, jsou opět možné minimálně dvě podvarianty: Buď studenti v rolích podnikatelů zajedou pizzu či jiné jídlo sami nakoupit za vybrané peníze, nebo pizzy nakoupí lektori v rámci rozpočtu projektu před vyučovací hodinou a podnikatelům je „odprodají“ za atrapy peněz.
3. Nyní si vyberete ty tři politiky. Nebudeme imitovat volby, to není předmětem naší dnešní inscenace. Ale navrhněte, kteří tři z vás se nejlépe hodí na tuto roli. Nebo se o takovou roli může přihlásit někdo z vás sám, pokud se na to cítí. I ve skutečné politice se lídři v podstatě musí o svou roli sami přihlásit.
- **Poznámky pro vyučující a lektory:**
    - Pokud budou studenti váhat, navrhne učitel, který studenty osobně zná, obsazení zbylých rolí politiků, např. organizačně schopné osobnosti.
    - Také lze studentům položit otázku, koho by pověřili vybraním peněz do společného rozpočtu a nákupem pizzy, kdyby se pro její nákup sami rozhodli třeba v době oběda, a navrženého studenta pak pověřit rolí jednoho z politiků.
4. Máme tedy tři politiky. Každému z nich nyní předáme lístek se stručným popisem jeho charakteru. Lístek si každý přečte sám, nebude ho nikomu jinému ukazovat. Než rozdělíme další role, politici se již mohou jít k lavici v rohu radit, jak budou vybírat dodavatele a jak budou postupovat ve vztahu k podnikatelům i k dalším občanům.
- **Poznámky pro vyučující a lektory:**
    - Dosud studenti neznají podrobnější charakteristiky svých rolí. Přihlášeným či vybraným studentům konkrétní připravené charakteristiky politiků (napsané na kartičkách či lístečcích) přidělí lektor nebo vyučující dle odhadu jejich povahy, extraverte, obvyklé aktivity apod. Každý student si pak má přečíst jen tu svou kartičku s charakteristikou a nikomu dalšímu ji nemá neukazovat či jinak prozrazovat.
    - **Nabídka rolí a jejich možných charakteristik je v příloze č. 2.** Vyučující si může role a jejich charakteristiky upravit, například podle aktuálního dění ve společnosti. Má mít připraveno tolik rolí, kolik studentů je v dané třídě při plném počtu. Některé role občanů se mohou v seznamu rolí opakovat.
5. Teď potřebujeme najít tři podnikatele. O role podnikatelů by se tři z vás měli sami přihlásit, protože podnikatelé si musí „koupit“ licenci či živnostenský list. Musí tedy do svého podnikání investovat peníze, úsilí a čas a přijmout určité riziko. Mohou pak dobře vydělat a na konci hry mít více peněz než na jejím začátku, nebo naopak prodělat. Ale nebojte se, ani podnikatelé nebudou investovat skutečné peníze. Tak kdo se hlásí? Kteří z vás mají podnikatelského ducha?
- **Poznámka pro vyučující a lektory:**
    - Pokud budou studenti pasivní a nebudou se o role podnikatelů hlásit, postupujeme podobně jako při výběru politiků.
6. Teď už máme i tři podnikatele. I oni obdrží lísteček s popisem své role, který si mohou přečíst jen oni sami. Každý z podnikatelů dostane do začátku jednu stikorunu navíc, aby ji mohl vhodně investovat. Popisy nikomu neukazujte, zvláště ne politikům a ostatním podnikatelům – možným spolupracovníkům, ale především konkurenci.
- **Poznámka pro vyučující a lektory:**
    - Konkrétní charakteristiky podnikatelů rozdělíme obdobným postupem jako u politiků.

7. Kdo má zájem o roli investigativního novináře? Někdo, kdo by chtěl v budoucnu pracovat jako novinář? Kdo rád píše, zajímá se o veřejné dění?
  - **Poznámka pro vyučující a lektory:**
    - Pokud budou studenti pasivní, postupujeme podobně jako u výběru politiků.
8. Nyní si rozeberete role občanů.
  - **Poznámka pro vyučující a lektory:**
    - Čteme názvy rolí, studenti se o ně hlásí. Nejdříve nabízíme aktivnější role (zástupce zdravotní pojišťovny, bankéř, organizátor petice, příslušník Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, majitel reklamní agentury, ...). Pokud jsou studenti pasivní, role jim rozdáme náhodně. U občanských rolí už utajování charakteristik není nutné.
    - Různorodé role jsou důležité, aby i studenti, kteří nejsou politiky ani podnikateli, mohli být co nejaktivnějšími účastníky inscenace.
9. Všechny role jsou přiděleny. Chovejte se, prosím, podle popisů své role na lístečku. Má někdo nějaký dotaz?
10. Pokud budete mít dotazy během hry, můžete se obracet na přítomné lektory či učitele.
11. Pusťte se do realizace. Politici, vyberte od občanů i od podnikatelů daně. Pokud vám vše půjde hladce, nebudeme vám do hry příliš zasahovat. Je to vaše hra, vaše úsilí získat dobrý oběd.
12. **Řekneme pouze podnikatelům:** Pizzy nakoupíte ve „výrobně“, u asistenta lektora. Za 100 korun získáte 2 pizzy – to je pro Vás důležitý obchodní údaj. Nakoupit můžete kdykoliv, pravděpodobně tehdy, až budete předpokládat, že zakázku od politiků získáte. Můžete se s politiky domluvit, že vám dají zálohu, můžete si vzít půjčku u bankéře nebo požádat zdravotní pojišťovnu o příspěvek na zdravou veganskou pizzu apod. Podaří-li se Vám získat nějakou pizzu, můžete uspořádat ochutnávku pro občany. Krabice od pizz můžete různě popsat, a určit tak jejich druhy, můžete je třeba i rozstříhnout.
13. **Řekneme pouze politikům:** Nakoupené krabice od pizz můžete třeba i rozstříhnout. Někteří občané mohou dostat třeba jen část rozkrojené pizzy. Záleží na vás, jak se o občany postaráte.

5 Strukturovaná inscenace

Při vlastní strukturované inscenaci (rolové hře) jsou využity metoda samostatné práce, metoda didaktické hry, metoda dramatizace (inscenační, situační a participativní metoda) a heuristická metoda.

Všichni studenti obdrželi atrapy reálných bankovek; politici vyberou daně, zástupce zdravotní pojišťovny vybere zdravotní pojištění. Ideální je bezproblémový výběr daní, ale respektujeme i stav, kdy někdo (vzhledem k roli či své povaze) nezaplatí a placení daní se vyhýbá – je na studentech, jak si se situací poradí.

Hlavní organizační subjekt (lektor, pedagog atp.) vyzve politiky a podnikatele k akci – rozbíhá se procedura zajištění centrálního nákupu pizz pro občany. Role politiků, podnikatelů, novináře i občanů jsou obsazeny a jedna ze stran musí přijít s určitou iniciativou. Prioritně se předpokládá aktivita

politiků, mohou vyhlásit výběrové řízení na dodávku jídla nebo pozvat všechny tři podnikatele k jednání o možné dodávce, mohou vybrat jednoho dodavatele, nebo zakázku rozdělit mezi více dodavatelů. Mohou vybírat podle nejnižší ceny, podle kvality jídla, podle zkušeností a referencí podnikatelů, záleží na nich. O svých rozhodnutích mohou hlasovat, nebo se shodnout na konsensu, mohou uspořádat veřejné projednání a poradit se s ostatními občany, mohou vyzvat podnikatele k prezentaci jejich výrobků. Politici mohou jednat společně, nebo mohou vést individuální, separátní jednání.

Aktivní mohou být i podnikatelé. Mohou sami přijít za politiky s nabídkami, mohou se mezi sebou domluvit na spolupráci, mohou uspořádat „ochutnávku“ pro občany či politiky nebo nějakou reklamní akci (na ní se mohou domluvit se studentem v roli majitele reklamní agentury).

Studenti – občané jednají a vystupují podle toho, jaké charaktery rolí si vybrali, nebo jim byly přiděleny. Vystupují a jednají dle svého svobodného uvážení a aktuálního nápadu.

Je třeba udržet v aktivitě i studenty v rolích běžných občanů. Pokud s občany aktivně komunikují politici nebo podnikatelé, mohou lektori ponechat průběh na studentech. Pokud si občanů nikdo příliš nevšímá, komunikují s nimi lektori a vyučující. Ptají se jich, jakou mají představu o tom, jak by měli politici postupovat, zda by uvítali veřejné projednávání či přímo referendum, zda očekávají, že každý dostane stejný díl občerstvení, co by politici měli udělat s částí daní, které neutratí za pizzu, jak se postavit k občanům, kteří jsou v sociální nouzi nebo z různých důvodů odmítli zaplatit. Zda jim jednání studentů v rolích politiků a podnikatelů, jak je coby občané sledují, připomínají něco z reálného světa. Lektori s občany mohou probírat náplň jejich role a navádět je k určitému chování, třeba k sepsání petice či otevřeného dopisu politikům. Některé role mohou více potřebovat rady či konzultace lektorů, například investigativní novinář, zástupce neziskové organizace, daňový poradce. Je možno se ptát, proč se studenti v rolích občanů nepřihlásili k roli politika či podnikatele a zda je to nyní nemrzí.

Možnost rozšíření náplně role investigativního novináře: Po dohodě s vyučujícím lze vybrat studenta pro roli investigativního novináře s předstihem ještě před vyučovací hodinou a s tímto studentem připravit několik variantních článků o veřejné zakázce na nákup pizzy a umístit je na neveřejnou část webu školy nebo realizátora projektu. V závěru inscenace pak redaktor seznámí občany se svým článkem, vyzve je k jeho přečtení a k diskusi nad ním, nebo předvede „rozhlasový“ reportážní vstup.

Je třeba počítat s tím a upozornit na to předem i studenty, že atmosféra během inscenace bývá poněkud hlučnější, rušnější, chaotičtější, neboť studenti jsou v neustálých interakcích, snaží se uplatnit ve svých rolích. Průběh mají organizovat studenti v rolích politiků, v případě, že je třeba strukturu inscenace více ukotvit, zasáhnou lektori nebo vyučující. Ti rovněž sledují čas a v případě, že se inscenace protahuje, zasáhnou a popoženou děj.

Inscenace končí tím, že politici předají občanům pizzy. Politici a podnikatelé provedou vyúčtování. Rozhodnou se, zda ještě v rámci svých rolí seznámí občany s výsledkem. Pokud nebudou výsledky zveřejňovat, seznámí s výsledkem, kdo má po inscenaci kolik peněz, studenty a lektory v následné diskusi. Třída studentů spolu s lektory tak působí v roli arbitra, který překontroluje finanční toky = kolik politici a zástupce zdravotní pojišťovny utratili, kolik podnikatelé, bankéř a případně i politici vydělali, kolik se ztratilo, zbylo-li na charitu atp.

6 Reflexe provedené inscenace, diskuse

Reflexi provedené inscenace provedeme buď ve stejné dvouhodině hned po inscenaci nebo v příští vyučovací hodině.

Využijeme sokratovské a heuristické otázky a brainstormingovou metodu.

Následující výuková fáze je tedy věnována řízení diskusi, během níž studenty vedeme k poznání paralely mezi inscenovanou hrou a realizací veřejných zakázek na úrovni obce, kraje, státu. Na sledu událostí lze ukázat, co se stalo, jak kdo přemýšlel, jak se kdo rozhodoval a zachoval, zda každý dostal, co očekával, komu se společné jídlo vyplatilo, a komu ne apod.

Lektoři a vyučující vhodně kladenými otázkami přivádějí studenty k odpovědím:

- Jak to dopadlo? Občané, dostali jste každý, co jste chtěli? Dostal každý stejnou porci a stejný druh pizzy?
- Podnikatelé, vydělali jste, nebo prodělali, nebo jste zůstali na nule?
- Občané, předložili vám politici vyúčtování?
- Kdo má nyní vlastně kolik peněz z toho původního společného rozpočtu?

Pokud politici a podnikatelé neseznámili občany s vyúčtováním veřejné zakázky na nákup pizz v rámci inscenace, učiní tak spolu s lektory v této části řízené diskuse.

- Politici, dokázali jste se vyrovnat se zadáním, splnili jste svůj úkol?
- Občané, byli jste spokojeni se svými politiky? **Kterému ze tří politiků jste věřili nejvíce?** (*Zde je vhodné nechat studenty hlasovat.*)
- Byl celý proces výběru, nákupu, rozdělení a vyúčtování jídla v pořádku? Pokud ne, co konkrétně nebylo správné? Které postavy na celém procesu vydělaly, a které na něj naopak doplatily?
- Jak jste vnímali roli investigativního novináře?
- Studenti, jak jste se cítili ve svých rolích? *Tuto otázku lze postupně položit všem studentům.*
- Co byste jednotlivým účastníkům vzkázali?
- Co může pomoci k co nejlepšímu výsledku pro celou skupinu?
  - **Poznámka pro vyučující a lektory:**
    - Pokud studenti sami nepřicházejí s návrhy, napovíme jim a probereme další možnosti: transparentnost jednání, veřejné projednání, výběrové řízení, v němž se opravdu soutěží, vyúčtování hned po dodání, zveřejnění vyúčtování apod. Navážeme tak i na teoretickou část.
- Jak by se dále vyvíjeli politici a dodavatelé z inscenace ve skutečném životě? Jaké jejich povahové rysy se projeví?
- Připomněly vám události z inscenace něco z reálného života?
- Co jste se dozvěděli o sobě samých? Jaké poučení z inscenace jste si vzali do svého života?
- Ovlivňují důsledky korupce i podmínky vašeho života? Pokud ano, jak?

Pokud jsme vypustili teoretickou část výukového bloku, můžeme v závěru této fáze probrat správné odpovědi ze vstupního testu.

7 Případové studie – příklady z praxe, hledání řešení, budování argumentů

Díky inscenaci studenty téma zaujme a vyučujícím umožní jej dále rozvinout. V další výukové fázi lektori a vyučující v interakci se studenty probírají, co korupční jednání vlastně obnáší a jak se projevuje. Na modelových korupčních kauzách, příp. i na některých skutečných, ukážou, jak korupce funguje a jaké jsou nástroje k potlačování korupčního jednání. Stěžejní v této výukové fázi jsou zkušenosti

lektorů – odborníků z watchdogových, advokačních, protikorupčních organizací. Při tom je vhodné připomenout, že výchova k občanství, která seznamuje žáky s celospolečenskými souvislostmi včetně politického života a účasti jednotlivců – občanů na něm, je něco jiného než činnost a propagace politických stran a hnutí.

V diskusi jsou studentům pokládány a rozebírány otázky, které studenty vedou ke kreativnímu přemýšlení nad tématem, např.:

- Kde je hranice, s kým by se politici měli, a naopak neměli stýkat?
- Měla by pro ně platit „presumpce viny“?
- Měly by obce nebo kraj přijímat etické kodexy? A mají smysl?
- Měly by samosprávy přijmout tzv. blacklist podnikatelských subjektů, které se v minulosti provinily a nyní nebudou smět dostávat veřejné zakázky?
- Je možné, aby zakázky dostávaly firmy, které ukrývají své skutečné vlastníky?
- Ovlivňují důsledky korupce i podmínky vašeho života? Pokud ano, jak?

8 Výstupní test, evaluace

Na závěr výukového bloku studenti vyplní výstupní test. Jeho vyhodnocení a porovnání s výsledky vstupního testu ukáží, nakolik bylo řešení efektivní, jak se zvýšily vědomosti studentů o projevech korupce, jejich příčinách a důsledcích, do jaké míry se posunulo povědomí studentů o tom, jak korupce ochuzuje i je samotné.

Pro výstupní testy doporučujeme uzavřené otázky. Jednak je vyhodnocení jednoznačnější, jednak na rozdíl od vstupního testu ve výstupním testu nepotřebujeme tolik poznat zkušenosti studentů. Doporučujeme zejména takové otázky, kdy popíšeme situaci a student vyhodnocuje, zda došlo, nebo nedošlo ke korupčnímu chování a kdo se ho dopustil.

9 Pomůcky

K realizaci výukového bloku potřebujeme tyto pomůcky:

- Vstupní test – buď výtisky nebo online forma
- Karty s názvy a charakteristikami rolí (viz příloha č. 2)
- Atrapy peněz
- Krabice na pizzu (lze zakoupit např. na <https://www.gastronom.cz/>), nebo skutečné pizzy
- Tabule, fixy, křídly, nůžky
- V případě rozšíření role investigativního novináře několik variantních článků o veřejné zakázce na nákup pizzy a jejich umístění na neveřejnou část webu školy nebo realizátora projektu
- Případně fotoaparát a videokamera nebo mobil pro záznam inscenace
- Hodnoticí dotazník – buď výtisky nebo online forma (viz příloha č. 3)
- Výstupní test – buď výtisky nebo online forma

10 Vyhodnocení výukového bloku, evaluace

Zda došlo k posunu v kompetencích studentů, zjistíme porovnáním výsledků vstupního a výstupního testu. Sledujeme zejména procento získaných bodů z maximálně možného počtu bodů. Součástí této metodiky je i **návrh slovního hodnocení výsledků studentů (viz příloha č. 1)**. Porovnávat můžeme individuální výsledek jednotlivých studentů i výsledky jednotlivých tříd. Pokud testy zadáme všem studentům vyučovacího předmětu, ale vlastní inscenaci realizujeme třeba jen ve volitelném semináři, může být zajímavé i porovnání výsledků studentů, kteří se zúčastnili inscenace, a studentů, kteří absolvovali jen testy a případně teoretickou část.

Doporučujeme, aby studenti bezprostředně po reflexi strukturované inscenace nebo po realizaci inscenace anonymně vyplnili stručný otazník, ve kterém tuto část výukového bloku zhodnotí a napíší své dojmy, připomínky apod. **Možná podoba hodnoticího dotazníku je v příloze č. 3.**

Zhodnotit výukový blok a práci lektorů mohou samozřejmě i učitelé z realizujících tříd i škola jako celek.

11 Archivace výstupů

Doporučujeme, aby některý z lektorů nebo jejich asistent zapisoval průběh celé hry a především následné debaty se studenty v rámci reflexe provedené inscenace. Záznam se pak hodí jako podklad pro vyučující, jaká témata akcentovat v další výuce, a pro lektory, jak případně celý výukový blok upravit, jak ho při dalších realizacích moderovat.

Vhodné je zachytit průběh výukového bloku, zejména strukturovanou inscenaci, na video. Videozáznam je pak možné využít při diskusi se studenty. I studenti tak získají zpětnou vazbu, jak si počínali. Pokud bude předem definován účel použití videozáznamu nebo pokud studenti dají písemný souhlas s jeho volným publikováním, je možno jeho sestřih využít k metodickým, dokumentačním i propagačním účelům, např. na webu školy nebo realizátora projektu.

Autoři: Jiří Novotný, Jiří Římanek, Jan Korytář, Jana Drastichová, Michaela Hlavatá

Institut pro udržitelný rozvoj o. p. s.

Švermova 32/35, Liberec X-Františkov, 460 10 Liberec

IČ: 02586894

Společnost je vedena u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. O 516

E-mail: rimanek@ipur.cz

ID datové schránky: evfgsxj

www.ipur.cz

Projekt „**INSCENAČNÍ VÝUKOVÁ METODA JAKO PREVENCE KORUPČNÍHO JEDNÁNÍ**“ je podpořen Ministerstvem spravedlnosti ČR v rámci dotačního titulu „Prevence korupčního jednání II“.

Příloha č. 1 Intervaly úrovní znalostí a zkušeností na téma korupce pro hodnocení výsledků testů

0–20 %	1. úroveň – nedostatečná znalost	<p>Studenti, kteří získali 0–20 % bodů, v celkové míře hodnocení projeví nedostatečné znalosti. O této skupině studentů lze konstatovat, že se v protikorupční problematice a oblasti veřejné služby a veřejných otázek orientují minimálně. Nedokážou pojmy popsat ani přibližně. Nevládnou vyhodnotit popsané situace z pohledu, zda jde, nebo nejde o korupční jednání. Neumějí posoudit vliv protikorupčního jednání na společnost nebo na svůj osobní život. Většina z nich si nevzpomíná ani na nějakou osobní zkušenost s touto problematikou, byť jen z doslechu nebo z médií.</p>
21–40 %	2. úroveň – dostatečná, podprůměrná znalost	<p>Studenti, kteří získali 21–40 % bodů, v celkové míře hodnocení projeví podprůměrné znalosti. O této skupině studentů lze konstatovat, že se v protikorupční problematice a oblasti veřejné služby a veřejných otázek orientují jen částečně. Pojmy popisují jen velmi obecně a přibližně. Jen minimálně zvládnou vyhodnotit popsané situace z pohledu, zda jde, nebo nejde o korupční jednání. Neumějí posoudit vliv protikorupčního jednání na společnost nebo na svůj osobní život. Většina z nich si obtížně vzpomíná na nějakou osobní zkušenost s touto problematikou, byť jen z doslechu nebo z médií.</p>
41–60 %	3. úroveň – dobrá, průměrná znalost	<p>Studenti, kteří získali 41–60 % bodů, v celkové míře hodnocení projeví dobré, průměrné znalosti. O této skupině studentů lze konstatovat, že se v protikorupční problematice a oblasti veřejné služby a veřejných otázek orientují docela dobře. Pojmy dokážou vysvětlit. Některé popsané situace umějí vyhodnotit z pohledu, zda jde, nebo nejde o korupční jednání, některé nikoliv. S nápovědou zvažují vliv protikorupčního jednání na společnost nebo na svůj osobní život. Většina z nich si spíše nahodile vzpomíná na osobní zkušenosti s touto problematikou, například z doslechu nebo z médií.</p>

61–70 %	4. úroveň – velmi dobrá, nadprůměrná znalost	Studenti, kteří získali 61–70 % bodů, v celkové míře hodnocení projevili velmi dobré, nadprůměrné znalosti. O této skupině studentů lze konstatovat, že se v protikorupční problematice a oblasti veřejné služby a veřejných otázek orientují velmi dobře. Dokážou pojmy většinou správně popsat a připojit i příklady. Dokážou vyhodnotit většinu popsaných situací z pohledu, zda jde, nebo nejde o korupční jednání. Vyhodnocují vliv protikorupčního jednání na společnost nebo na svůj osobní život. Většina z nich dokáže uvést osobní zkušenost s touto problematikou, byť jen z doslechu nebo z médií.
71–100 %	5. úroveň – výborná znalost	Studenti, kteří získali 71–100 % bodů, v celkové míře hodnocení projevili výborné znalosti. O této skupině studentů lze konstatovat, že se v protikorupční problematice a oblasti veřejné služby a veřejných otázek výborně orientují. Dokážou pojmy výstižně popsat a připojit i příklady. Správně vyhodnocují popsané situace z pohledu, zda jde, nebo nejde o korupční jednání. Umějí posoudit vliv protikorupčního jednání na společnost nebo na svůj osobní život. Většina z nich dokáže uvést osobní zkušenost s touto problematikou, byť jen z doslechu nebo z médií.

Příloha č. 2 Návrh rolí studentů v inscenaci

Politici:

Úkolem tří politiků bude vybrat dodavatele a za vybrané peníze (daně, rozpočtové veřejné prostředky) pizzu nakoupit. Politiky si studenti vyberou v úvodní diskusi, extrovertnější spolužáci se mohou sami nabízet. Po jejich výběru politici obdrží kartičky s detailnějším popisem jejich role, který si mohou přečíst jen oni sami.

Politik – zodpovědný idealista:

Věří, že úkolem politika je hledat a prosazovat to, z čeho bude mít veřejnost co největší užitek. Jeho cílem je získat pro občany odpovídající množství kvalitní a dobré pizzy za nejlepší cenu. Prosazuje uspořádání veřejného projednání s občany (případně je zorganizuje sám), aby politici zjistili, jakou pizzu lidé chtějí, a navrhuje následně vyhlásit transparentní veřejnou zakázku na dodávku pizzy. Hlídá, aby společný rozpočet byl vynaložen efektivně a transparentně, prosazuje, aby s vyúčtováním byli seznámeni občané buď na veřejném projednání nebo prostřednictvím novináře.

Snaží se nakoupit odpovědně, tj. optimum nebo maximum jídla za co nejméně peněz = zodpovědný politik

Politik – populist, který to však nedělá zadarmo:

Chce být znovu zvolen, a proto dělá hlavně to, o čem předpokládá, že to lidé chtějí a za co ho ocení. Jeho cílem je zajistit dostatek pizzy, na cenu se nehledí. Když z toho taky něco kápne pro něho, tak jen dobře. Často chodí mezi občany, baví se s nimi, ptá se jich, jakou pizzu chtějí a jak se jim žije, chlubí se, že pro ně zajistí to nejlepší, ale ve skutečnosti ho lidi nezajímají.

Snaží se nakoupit všechno za všechny prachy – pro občany ale neefektivně = populistický politik

Politik – prospěchář:

Myslí hlavně na sebe. Splácí vysokou hypotéku a potřebuje více peněz, než kolik dostává za funkci. Podnikat nesmí. Je dobrým řečníkem, daří se mu lidi přesvědčit a získat na svou stranu. Jeho cílem je koupit takové množství pizzy, aby se neřeklo, že je jí málo, získat na svou stranu populistu a něco mu taky nechat a hlavně vydělat co nejvíc pro sebe. Proto se snaží s některým podnikatelem domluvit, jak zadat zakázku napřímo nebo jak zmanipulovat veřejnou zakázku.

Snaží se nakoupit za všechny prachy minimum zboží a to nejlepší pro sebe = zkorumpovaný politik

Podnikatelé:

Rovněž o role tří podnikatelů se mohou přihlásit sami studenti nebo je může navrhnout třídní kolektiv nebo vyučující. Podnikatelé mají možnost realizovat dodávky (zakázky) a vydělat na nich. Rovněž podnikatelé obdrží kartičky s detailnějším popisem jejich role, který si mohou přečíst jen oni sami.

Podnikatel – poctivec:

Snaží se od politiků poctivě získat veřejnou zakázku na dodávku pizzy pro občany. Navrhuje politikům, aby vyhlásili transparentní veřejnou zakázku. Zvažuje, zda za své peníze uspořádat ochutnávku své pizzy pro občany. Vždy podniká poctivě, včas platí faktury, přiznává všechny příjmy, je slušný k zaměstnancům i zákazníkům, zisk reinvestuje do firmy. Většinu svého času a energie věnuje své firmě.

Podnikatel – podlézavý, kreativní

Snaží se od politiků získat zakázku na dodávku pizzy napřímo pro svou firmu. Věří tomu, že zainteresovaným osobám musí vždy dát nějaké všimné, aby ho vůbec brali na vědomí a aby dostával výnosné zakázky. Provizi pro politika však nepovažuje za úplatek. Pokud se setká s politiky, snaží se jim zalichotit.

Podnikatel – korumpující (kmostr):

Snaží se od politiků získat zakázku na dodávku pizzy napřímo pro svou firmu. Kamarádí se s politiky, zve je na různé akce a zájezdy, potkává se s nimi ve VIP lóžích na fotbale, hokeji či tenise. Proto se kamarádí i s majitelem fotbalového klubu. Leccos se o něm šušká, ale nic nezákonného mu nikdo nedokázal. Snaží se dohodnout s některým politikem, jak veřejnou zakázku získat a zajistit, říká – pojďme se domluvit...

Ostatní role:**Zástupce zdravotní pojišťovny:**

Vybere od každého občana 50korunový příspěvek na zdravotní pojištění. Vybrané peníze podle svého uvážení investuje do posílení zdraví občanů a zdravé výživy. Může přispět alergikům na lepek, veganům a vegetariánům, aby si koupili odpovídající pizzu sami, nebo podnikatelům, aby pizzy pro tyto občany zařadili do své nabídky. Může přispívat na sport. Musí připravit vyúčtování svých podpor.

A také je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Bankéř (od lektorů dostane 500 korun):

Může podnikatelům a politikům nabídnout úvěr. Úvěr musí dostat zpět i s dojednaným úrokem. Musí připravit vyúčtování poskytnutých a splacených úvěrů.

A také je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Investigativní novinář:

Snaží se zjistit, zda veřejná zakázka na nákup pizzy pro občany na městské slavnosti probíhá řádně, zjišťuje fakta, vyptává se.

Na konci inscenace bude informovat veřejnost (v rozhlasu)

Náměty (titulky) pro jeho zprávu (reportáž):

- Slavnosti se povedly, občané si pochutnali za městské peníze.
- Nákup občerstvení na Dny italské kuchyně provází podezření z korupce
- Radnice oznámila, že nové hřiště nebude. „Museli bychom si půjčit, a to dělat nechceme, nebylo by to zodpovědné,“ říká primátor.

Zástupce neziskové organizace – sociálně zaměřené:

Role neziskovky je snažit se sledovat, co se ve společnosti (skupině) děje a podávat o tom informace ostatním. Nabízí pomoc. Upozorňuje na nutnost ohledů na sociálně slabší občany. Navrhuje udělat něco například pro dětský domov nebo domov seniorů nebo pro bezdomovce. Oslovuje politiky a zdravotní pojišťovnu.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Zástupce neziskové organizace – organizátor petice:

Role neziskovky je snažit se sledovat, co se ve společnosti (skupině) děje a podávat o tom informace ostatním. Zorganizuje petici, aby se v jejich městě zřídilo skateboardové hřiště z rozpočtu radnice, nebo petici, aby každý občan měl nárok na jedno jídlo měsíčně zdarma. Sepíše ji na papír a shání podpisy občanů na petici. Až jich má dost, předá petici politikům. Pak se aktivně zajímá, zda politici petici vyhověli a v rozpočtu naplánovali částku na realizaci.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Městský policista:

Zajišťuje pořádek. Pomáhá politikům a zdravotní pojišťovně vybrat daně a zdravotní pojištění.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Příslušník Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ)

Zjišťuje, zda někde nedochází ke korupci. Sbírá informace a důkazy, spolupracuje při tom s novinářem, zástupcem protikorupční neziskové organizace a městským policistou. Důkazy si sepisuje.

A také je aktivním občanem. Chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Zástupce protikorupční neziskové organizace:

Role neziskovky je snažit se sledovat, co se ve společnosti (skupině) děje a podávat o tom informace ostatním. Sleduje, zda nedochází ke korupčnímu jednání. Vyzývá občany, aby případné poznatky o korupci sdělovali jemu, on se pak obrátí na patřičná místa:

- a) Protikorupční linka Ministerstva vnitra 199
- b) Ministerstvo spravedlnosti: korupce@msp.justice.cz
- c) Institut pro udržitelný rozvoj (IPUR): info@ipur.cz
- d) Transparency International: <https://www.transparency.cz/chci-nahlasit-korupci/>
- e) Oživení: <https://www.oziveni.cz/oznamte-korupci/>

Spolupracuje s investigativním novinářem a s příslušníkem Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu.

A také je aktivním občanem. Chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – alergik na lepek:

Požaduje bezlepkové jídlo. Zjišťuje u zdravotní pojišťovny, zda mu přispěje na nákup bezlepkového jídla.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na bezlepkové pizze na městských slavnostech.

Občan – vegetarián:

Požaduje vegetariánské jídlo. Pořádá akce na podporu vegetariánství. Zjišťuje u zdravotní pojišťovny, zda mu přispěje na organizaci takových akcí.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na vegetariánské pizze na městských slavnostech.

Občan – vegan:

Požaduje veganské jídlo. Pořádá akce na podporu veganství. Zjišťuje u zdravotní pojišťovny, zda mu přispěje na organizaci takových akcí.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na veganské pizze na městských slavnostech.

Občan – šetřilek:

Je zvyklý občas si někde něco vzít bez placení.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – podlézavec:

Lísá se k politikům i podnikatelům. Snaží se být s každým zadobře. Ale chce za to něco získat.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – dobrovolník:

Nabízí, že zdarma pomůže při doručení, porcování nebo servírování pizzy. Nabízí svou pomoc neziskovým organizacím.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – pochybovač:

Každé rozhodnutí zpochybňuje. Hledá podporu pro své názory.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – dobrodinec:

Nemá hlad a svůj dílek jídla nabídne někomu jinému. Snaží se všem pomáhat.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – majitel fotbalového klubu:

Nabízí politikům, že je vezme do VIP zóny na utkání v zahraničí, a žádá, aby z veřejných peněz sponzorovali jeho klub.

A také je aktivním občanem. Chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – analytik:

Zjišťuje složení nabízených potravin, zkoumá, zda v nich nejsou škodliviny. Svá zjištění nabízí novináři a zdravotní pojišťovně.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – podezřívavec:

Podezřívá politiky i podnikatele z podvodu. Svá zjištění hlásí protikorupční neziskové organizaci, investigativnímu novináři, příslušníkovi Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu a městskému policistovi.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – hladovec:

Má velký hlad, chtěl by větší porci. A jídlo co nejdřív – je nespokojen, proč dodávka pizzy tak dlouho trvá. Navrhuje neziskovým organizacím, aby vyhlásily petici, aby každý občan měl nárok na jedno jídlo měsíčně zdarma. Se sběrem podpisů neziskové organizaci pomůže.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Daňový poradce:

Nezaplatí daně. Nabízí podnikatelům, majiteli herny a majiteli fotbalového klubu, že jim povede účetnictví a bude optimalizovat daňové náklady.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Ekonom, účetní:

Nabízí politikům, že jim bude hlídat a spravovat městský rozpočet. Pokud ho odmítnout, snaží se aktivně zjišťovat, jak politici nakládají se společným rozpočtem. Svá zjištění hlásí protikorupční neziskové organizaci, investigativnímu novináři a příslušníkovi Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan v sociální nouzi:

Má nulovou daň. Žádá politiky a neziskové organizace o finanční nebo naturální podporu.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan s charitativními sklony:

Navrhuje udělat něco konkrétního například pro dětský domov nebo domov seniorů nebo pro bezdomovce. Oslovuje politiky, neziskové organizace, bankéře a zdravotní pojišťovnu.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Občan – aktivní rýpal:

Neustále do všeho mluví, stále se na něco ptá.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Majitel herny:

Nezaplatí daně. Láká občany a podnikatele, aby své peníze utratili v jeho herně. Snaží se podplatit politiky, aby nezrušili jeho hernu.

A také je aktivním občanem. Chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Majitel reklamní agentury:

Nabízí podnikatelům reklamní kampaň na jejich výrobky. Načrtne na papír nebo na tabuli, jak by mohla vypadat. Pokud ho podnikatelé odmítnou, nabídne reklamní kampaň zdarma neziskovým organizacím.

Ale především je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Lobbista:

Lobbista je osoba prosazující vlastní zájem či zájem nějaké skupiny u činitelů, kteří disponují pravomocemi a kompetencemi státní moci a jejích subjektů v hospodářských, kulturních, politických, společenských, ale i privátních a dalších oblastech života. Lobbista v naší inscenaci nabízí podnikatelům i politikům, že zprostředkuje jednání mezi nimi, snaží se získat kontrolu nad veřejnou zakázkou a něco z ní vytěžit, buď peníze, nebo vliv.

A také je aktivním občanem. Zajímá se, jak politici nakládají se společným rozpočtem, a chce si pochutnat na pizze na městských slavnostech.

Příloha č. 3   Hodnoticí dotazník

Workshop na téma prevence korupčního jednání – strukturovaná inscenace

DOTAZNÍK

Škola:

Třída:

Datum:

Jak se Vám workshop líbil, jak ho hodnotíte? Zakroužkujte:

1 velmi líbil   2 spíše líbil   3 průměr   4 spíše nelíbil   5 vůbec nelíbil

Co konkrétně se Vám líbilo nebo Vás zaujalo?

Co se Vám nelíbilo nebo Vás nezajímalo či nudilo?

Co Vám bylo nejasné?

Co bychom měli příště zlepšit či změnit?